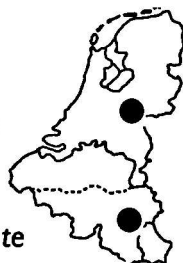

De Moeflon een zeldzaam wild huisdier

Marius den Boer

Op de Veluwe is er wel eens een glimp van op te vangen, in dierentuinen soms te vinden achter een bord 'wild schaap', van oudsher geliefd bij jagers vanwege de enorme horens als trofee, voor beheerders een exoot met in de vrije wildbaan een streefstand van nul. Het is tijd om aandacht te besteden aan dit wat mysterieuze dier.

Het meest opvallend zijn de markante gedraaide horens bij de rammen. De oaien hebben meestal geen horens. De horens worden niet afgeworpen maar groeien door, met een pauze tijdens de jaarlijkse rui. De hierdoor gevormde ribbels zijn een soort jaarringen. De dieren hebben een roodbruine vacht, een witte voorkant van de kop, een zwarte halskraag en een witte vlek op de flanken, de zadelvlek. Rammen en oaien wegen respectievelijk ongeveer 45 en 35-40 kilo en hebben een schouderhoogte van respectievelijk 75 en 65 cm.

jaar later onze contreien te bereiken. Archeologisch onderzoek toont aan dat omstreeks diezelfde tijd, in het Midden-Neolithicum, een deel van de schapenpopulatie op eilanden in het Middellandse Zeegebied al weer was verwilderd. Nakomelingen van die populaties leven nog op Corsica, Sardinië en Cyprus. Ze zijn bekend als moeflon.

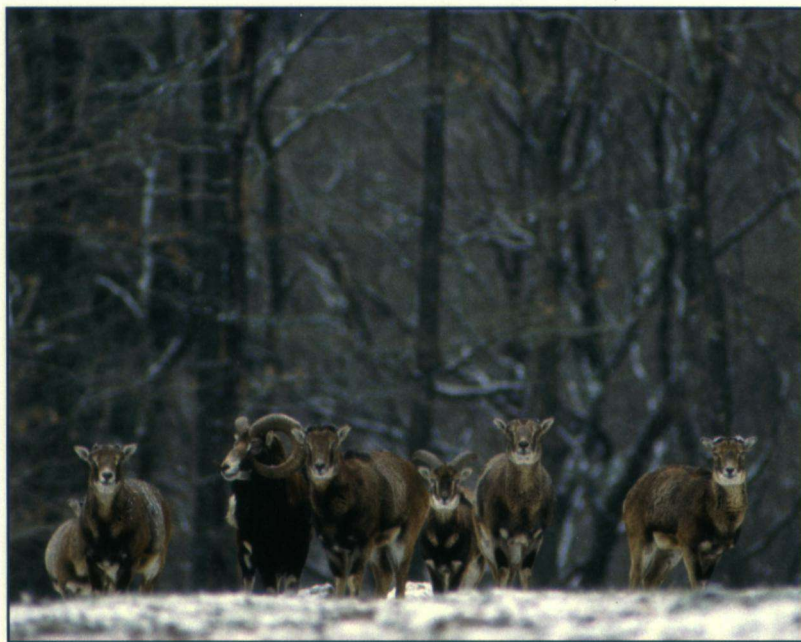
Inzicht in deze historische ontwikkeling is overigens pas recent tot stand gekomen. Voordien veronderstelde men, dat de moeflon een aparte (onder)soort was. Van Wijngaarden-Bakker doet

Geschiedenis

Oorspronkelijk leefde het wilde schaap *Ovis orientalis* in het Midden-Oosten. Zo'n tienduizend jaar geleden begon daar de veeteelt met de domesticatie van de geit en het schaap. De gedomesticeerde vorm van dit schaap, het huisschaap dus, is bekend als *Ovis aries*. Geleidelijk vond het zijn weg naar Europa (zevende millennium vóór onze jaartelling) om bijna drieduizend

Imposante horens, wit aan de kop en een zadelvlek bij de mannetjes. De vrouwtjes hebben geen of kleine horens. Foto: Rollin Verlinde

Door hun hoge zelfredzaamheid zijn moeflons goed in te zetten bij het beheer. Foto: Dick Klees

verslag van een onderzoek ter zake in Zoogdier van juni 1991. Sindsdien is er aanvullend genetisch onderzoek naar de verwantschap van diverse schapen gedaan. Mede naar aanleiding daarvan heeft de Internationale Commissie voor de Nomenclatuur in 2003 een uitspraak gedaan over de juiste naam: de moeflons van Corsica en Sardinië en ook die van Cyprus behoren tot de soort *Ovis aries*. Daarmee vervallen de in de *Atlas van de Nederlandse Zoogdieren* (1992) gebruikte namen *Ovis musimon*, *Ovis ammon musimon* en *Ovis orientalis*.

Verbreiding in Europa

Uit het 'oorspronkelijke' verspreidingsgebied zijn van Corsica en Sardinië weer moeflons geëxporteerd naar het vasteland van Europa. Als eerste wordt de dierentuin van Wenen genoemd, waar al in 1731 dieren zijn aangekomen. Van daaruit zijn er dieren naar andere dierentuinen gebracht, maar vooral ook als jachtwild uitgezet in heel Europa. In Nederland wordt de moeflon vermeld in de annalen van Artis in 1851. Als jachtwild is er, na een poging in 1909, een succesvolle uitzetting door G.A. Kröller op de Hoge Veluwe in 1921. In de eerste jaargang van Zoogdier gaat Litjens uitgebreid

in op de geschiedenis in Nederland. Tegenwoordig is de moeflon als jachtwild te vinden in een groot deel van Europa. Duitsland alleen al heeft een geschatte populatie van 20.000 dieren.

Nu in Nederland en België

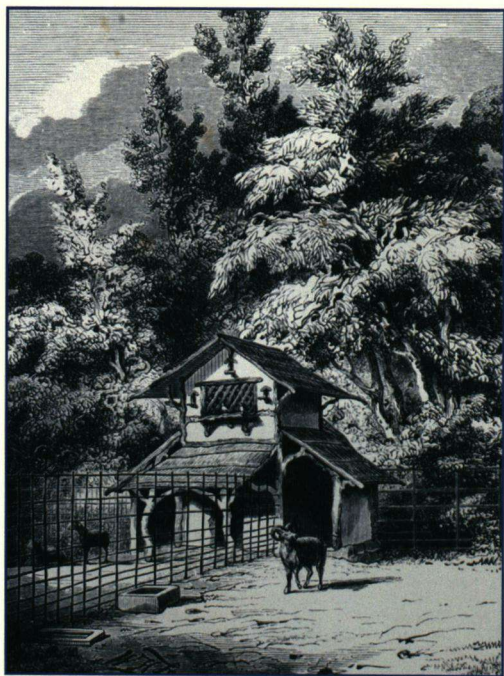
Op dit moment lopen er moeflons in een viertal gebieden op de Veluwe. Het Nationale Park De Hoge Veluwe heeft de grootste groep met 150 dieren in het voorjaar. Daarnaast zijn er ongeveer zestig dieren op het nabijgelegen particuliere landgoed Hoog Deelen

en evenzoveel in het Wekeromse Zand van het Gelders Landschap. Op het noordelijk deel van de Veluwe leven rond Elspeet/Vierhouten ongeveer dertig dieren, waarvan een kleine twintig op particulier terrein (Noorderheide). Op het aangrenzende terrein van Staatsbosbeheer is ook nog een kleine groep aanwezig. Een deel van die dieren loopt buiten het raster in de Elspeterstruiken en het Vierhouterbos. Voorzover ze het nabijgelegen Kroondomein binnenkomen, worden ze daar afgeschoten. Dat is in overeenstemming met de grofwild visie van de Veluwe, waarin voor de moeflon een streefstand van nul dieren in de vrije wildbaan is afgesproken. Bij het verwijderen van het raster rond het terrein van Staatsbosbeheer worden de overblijvende dieren gevangen en overgebracht naar de duinen, beheerd door het Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN). Tenslotte is de moeflon in kleine aantallen te zien in de dierentuinen van Amersfoort, Rhenen (Ouwehands) en Nuenen (Dierenrijk Europa).

In Vlaanderen zijn moeflons afwezig, in Wallonië zijn ze volgens gegevens van Anciaux en Libois voor het eerst uitgezet nabij Epioux in 1938. Daarnaast komen ze ook voor rond Saint-Hubert en Bièvre.

Functie bij beheer

Zoals aangegeven moet de moeflon volgens de nieuwste inzichten worden gezien als een ras van het gewone huisschaap, een van de meer dan zestig rassen die in Nederland voorkomen. Wel is het een bijzonder ras, omdat het nakomelingen zijn van een vroeg in de ontstaansgeschiedenis van het huisschaap afgesplitste tak. Ze zijn geschikt om bij het beheer van natuurgebieden in te zetten als grazers. Dat is ook hun functie bij het Gelders Landschap, bij de Hoge Veluwe en bij het PWN. Voor grotere terreinen met voldoende dekking is hun hoge mate van zelfredzaamheid een voordeel boven andere schapenrassen. Een bijzondere eigenschap is wel hun schuwheid. Daarin komen ze overeen met 'wild'. De gebruikelijke methode om de aantallen te reduceren is dan ook afschot. Die schuwheid kan overigens best samenhangen met de bejaging. De edelherten van de Oostvaardersplassen blijken namelijk hun schuwheid te verliezen bij afwezigheid van jacht. Diezelfde schuwheid maakt de moeflon minder geschikt bij het beheer van kleinere terreinen. Een proef van het Zeeuws Landschap, dat

Vanaf 1731 een geregelde gast in dierentuinen. Hier een houtsnede uit 1872 van het moeflonhuisje in Artis.

een groep moeflonrammen heeft ingezet bij de begrazing van eilandjes in het Volkerak, is om die reden afgebroken.

Status

Van oudsher zijn moeflons opgenomen in de jachtwetten van Nederland en België. Als niet inheemse dieren die alleen binnen rasters worden gehouden, zijn ze in Nederland niet opgenomen in de Flora- en faunawet van 2000. Moeflons worden dus aan de ene kant als wild beschouwd (en ook als zodanig voor consumptie aangeboden, bijvoorbeeld door de Hoge Veluwe); aan de andere kant staan ze vermeld in een boek over schapenrassen in Nederland, zij het met de aantekening dat er weinig fokkers zijn en dat er geen stamboek wordt bijgehouden.

Met recht een zeldzaam wild huisdier.

Verder lezen?

- Anciaux, M.R. & R.M. Libois, 1911 [1991]. Le Mouflon (*Ovis ammon*). In: Atlas des mammifères sauvages de Wallonie. Cahiers d'Ethologie 11(1): 91-102.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. Van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bulletin of Zoological Nomenclature, 2003. Volume 60, Part 1, Opinion 2027, Case 3010.
- Clason, A.T., 1995. Tienduizend jaar veeteelt. Backhuys-Oegstgeest.
- Lensink, R. & G.J. Spek, 2004. Ruimte voor grofwild op een Eindeloze Veluwe – visie van de Stuurgroep Eindeloze Veluwe.
- Litjens, B., 1990. Moeflons op de Veluwe. Zoogdier 1(3): 3-10.
- Wijngaarden-Bakker, L.H. Van, 1992. De Europese moeflon: wild of verwilderd? Zoogdier 2(2): 3-5.

Marius den Boer

Weverstraat 124

6862 DT Oosterbeek

